

Hanzehogeschool Groningen

B Facility Management

Beperkte opleidingsbeoordeling

Samenvatting

In februari 2019 is de bestaande hbo-bachelor-opleiding Facility Management van de Hanzehogeschool te Groningen bezocht door een visitatiepanel van NQA. Het betreft de Nederlandstalige voltijd-, de Nederlandstalige deeltijd- en de Engelstalige voltijd-opleidingsvariant. Het panel beoordeelt de opleiding als **voldoende**.

De Bachelor Facility Management is een bedrijfskundige opleiding waarmee studenten de internationaal erkende titel Bachelor of Science (BSc) kunnen behalen. Er stonden in 2018 in totaal ruim 1.000 studenten ingeschreven. Typisch voor de Groningse opleiding is de focus op actuele Hanze-thema's als Healthy Ageing, Energie en Ondernemerschap. De onderwijsvisie komt tot uiting in de samenwerking tussen onderwijs, onderzoek en de beroepspraktijk, bijvoorbeeld binnen de innovatiewerkplaatsen (IWP's). De voltijdopleiding van het Instituut voor Facility Management is de opleidingsvariant met de meeste studenten (ruim 800). Deeltijd heeft te maken met krimp, dat mogelijk invloed heeft op de continuïteit van een autonome opleidingsvariant en bij IFM op de economische organiseerbaarheid. In 2017 is het instituut gestart met de herstructurering van het curriculum om de haalbaarheid, organiseerbaarheid en studeerbaarheid te verbeteren. Visie 2025, het LOOFD 2017 en Internationalisering wil de opleiding verder integreren in een nieuw curriculum.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**. Het panel stelt vast dat de opleiding de negen competenties uit het LOOFD voor Facility Management als uitgangspunt heeft genomen voor de beoogde leerresultaten. Het instituut zal het LOOFD 2017 integreren in het nieuwe onderwijs. De opleiding profileert zich op thema's: gastvrijheid, gezondheid en duurzaamheid. Daarnaast noemt het instituut in haar visie en beleid nog een aantal andere termen en speerpunten: bedrijfskunde, onderzoek, het inzetten van ruimtelijke en technologische kennis om gezondheid, duurzaamheid en gastvrijheid te bevorderen. Naast genoemde thema's wil de opleiding zich ook profileren op ondernemingszin, maatschappelijk verantwoord en internationaal. Het panel vindt dat de opleiding hierdoor het risico loopt om een zekere focus te missen, waardoor de eerstgenoemde thema's (gastvrijheid, gezondheid en duurzaamheid) minder herkenbaar zijn. Het panel vindt het positief dat het instituut zich onderscheidt in de driehoek onderwijs-onderzoek-beroepspraktijk en ziet dat er mooie ontwikkelingen zijn op dat gebied. Het panel signaleert dat de opleiding nog stappen kan maken in de verdere profilering op internationalisering.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**. Het panel stelt vast dat de visie, de onderwijsmodellen, het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam voldoende aansluiten bij de beoogde leerresultaten. Het panel heeft gezien dat het instituut kennis heeft van en enthousiast is over 'onderzoek', lectoraten, netwerk in de regio en kenniscentra (bijvoorbeeld praktijkruimte Noorderruimte). Het panel vindt het een goede zaak dat het instituut de IWP's verder ontwikkelt in het curriculum in alle jaren. Op het gebied van technologie kan de opleiding, volgens het panel, in het curriculum nog stappen zetten, zeker met het nieuwe landelijke LOOFD 2017 in het achterhoofd. Het panel vindt verder dat de opleiding bij de Engelstalige opleidingsvariant het internationale karakter kan versterken (naast Engelstalige lessen en een verplichte buitenlandse stage). Het panel acht het tevens wenselijk dat de

deeltijdopleiding meer rekening houdt met de situatie van werkende deeltijdstudenten. Het panel heeft een enthousiast en veelzijdig docententeam gezien met goede connecties in het werkveld. Het panel vindt dit een kracht op basis van waaruit verder gewerkt kan worden. Studenten zijn positief over de betrokkenheid van de docenten, maar zijn wel zeer kritisch over de wijze waarop het instituut heeft gecommuniceerd over en betrokken heeft bij wijzigingen in het curriculum. Het panel geeft hierbij in overweging om de studievereniging meer te benutten en te faciliteren vanuit het instituut.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**. Het panel vindt dat de toetsing voldoende valide, transparant en betrouwbaar is, maar ziet wel kansen voor verdere verbetering in de beoordeling (kalibreren). Het panel constateert dat studenten de overgang van het toetsen in het eerste naar het toetsen in tweede jaar groot vinden. Terwijl in het eerste jaar sprake is van veel kennistoetsen, is in het tweede jaar meer open toetsen. Ook het beoordelingsformulier voor afstuderen kan eenvoudiger worden dan thans het geval is. Het panel stelt vast dat het toetsbeleid en toetssysteem weliswaar helder zijn geformuleerd in documentatie, maar dat de uitwerking ervan nog aandacht behoeft. Eveneens vindt het panel dat de opleiding meer rekening mag houden met de situatie van deeltijdstudenten, door hen toetsen te laten maken die beter aansluiten bij hun leerweg. Nu maken deeltijdstudenten exact dezelfde toetsen als voltijdstudenten. De (actieve) toets- en examencommissies signaleren dit ook. Het panel is van mening dat er kansen liggen om de evaluaties en borgingscyclus beter en systematischer in te richten. Het panel geeft in overweging de verbeteracties te richten op de borging van de kwaliteit van het nieuwe curriculum.

Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**. Het panel heeft een selectie van zestien eindwerken bestudeerd en concludeert dat het niveau hiervan over het algemeen voldoende is. Het panel constateert dat het afstuderen bij het instituut sterk is ingegeven door de onderzoekscomponent. Het panel vindt dat goed passen bij het instituut, omdat zij een sterke verbinding heeft met het lectoraat en het kenniscentrum. De vertaalslag van onderzoek naar de praktische bruikbaarheid ervan kunnen in de eindwerken volgens het panel wel aan sterkte winnen. Het gaat dan om (strategisch) advies en de (financiële) implementatie ervan. Het panel vindt daarnaast dat de opleiding explicieter kan benoemen welke afstudeeronderwerpen passen binnen het – al zeer brede – terrein van facility management. Het panel constateert dat de door haar geïnterviewde werkveldrelaties en alumni positief zijn over de afgestudeerden van de opleiding aflevert en over dat wat de studenten kunnen als ze het werkveld ingaan.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inleiding	7
Schets van de opleiding	9
Standaard 1 Beoogde leerresultaten	11
Standaard 2 Onderwijsleeromgeving	16
Standaard 3 Toetsing	25
Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten	30
Eindoordeel over de opleiding	33
Aanbevelingen	34
Bijlagen	35
Bijlage 1 Bezoekprogramma	36
Bijlage 2 Bestudeerde documenten	39

Inleiding

Dit visitatierapport bevat de beoordeling van de bestaande hbo bachelor-opleiding Facility Management van de Hanzehogeschool te Groningen. Het betreft de beoordeling van de drie verschillende varianten: Nederlandstalige voltijdvariant, Nederlandstalige deeltijdvariant en Engelstalige voltijdvariant. Het visitatiepanel van NQA dat de beoordeling heeft uitgevoerd is samengesteld door NQA, in opdracht van de Hanzehogeschool Groningen en in overleg met de opleiding. Voorafgaand aan de visitatie heeft de NVAO het panel goedgekeurd.

Het rapport beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel. Ook bevat het enkele aanbevelingen voor de opleiding. Het rapport is opgesteld conform het *Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs* van de NVAO (september 2016) en het *NQA-protocol 2017 voor de beperkte opleidingsbeoordeling*.

De visitatie heeft plaatsgevonden op 12 februari 2019. Het visitatiepanel bestond uit:

De heer dr. Ir. R. Beckers (voorzitter, domeindeskundige)

Mevrouw O.G. van Diermen (domeindeskundige)

Mevrouw H.M.N. van Beuken (domeindeskundige)

De heer T. van Straaten (studentlid)

Mevrouw drs. A. de Klerk, auditor van NQA, trad op als lead-auditor van het panel.

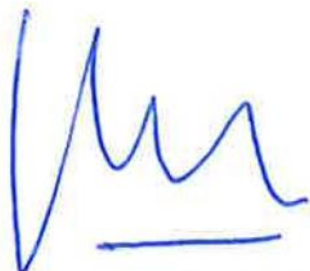
Afstemming tussen alle deelpanels heeft allereerst plaatsgevonden door de instructie die de panelleden krijgen met betrekking tot het beoordelingskader. De tussen Hobéon en NQA gekalibreerde criteria voor de beoordeling maken onderdeel uit van deze instructie. Daaraan voorafgaand is de afstemming geborgd door overlap in de bezetting tussen alle deelpanels. Daarnaast is, rekening houdend met het feit dat elke opleidingsbeoordeling een individuele beoordeling betreft, vanuit de overlap in de bezetting, waar relevant, voortschrijdend gereflecteerd op vorige bezoeken binnen deze visitatiegroep. Verder wordt de afstemming tussen de panels geborgd door de ondersteuning van zo veel mogelijk dezelfde secretaris vanuit zowel Hobéon als NQA en door de inzet van getrainde voorzitters.

Bij de aanvraag heeft de instelling een Zelfevaluatie-rapport (ZER) aangeboden. Deze voldeed naar vorm en inhoud aan de eisen van het desbetreffende NVAO-beoordelingskader en aan de eisen van het *NQA-protocol 2017*. Het visitatiepanel heeft de ZER bestudeerd en een bezoek aan de opleiding gebracht; zie bijlage 1 en 2. Met alle (mondeling en schriftelijk) verstrekte informatie heeft het panel tot een weloverwogen oordeel kunnen komen.

Het visitatiepanel verklaart dat de beoordeling van de opleiding in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

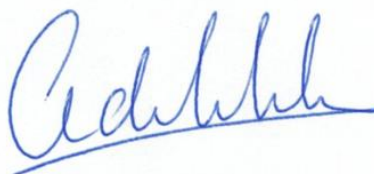
Utrecht, 11 april 2019

Panelvoorzitter

A handwritten signature in blue ink, consisting of a tall vertical stroke on the left, followed by several smaller, rounded peaks and a horizontal line at the bottom.

De heer dr, ir. R. Beckers

Lead-auditor

A handwritten signature in blue ink, featuring a large, stylized 'A' followed by several smaller, rounded peaks and a horizontal line at the bottom.

Mevrouw drs. A. de Klerk

Schets van de opleiding

De Hanzehogeschool Groningen is de oudste multi-sectorale hogeschool van Nederland, opgericht in 1798. Het onderwijsaanbod omvat 51 bacheloropleidingen, 17 masteropleidingen en 8 Associate degree programma's, zowel in voltijd als in deeltijd. Deze opleidingen vallen binnen het sociale, economische, technische en gezondheidsdomein en onder de kunsten. Het Instituut voor Facility Management vormt hiervan onderdeel met ruim 1.000 studenten.

Instituut voor Facility Management (SIFM)

Het Instituut voor Facility Management biedt één bacheloropleiding aan: de Bachelor Facility Management (FM). De Bachelor Facility Management is een bedrijfskundige opleiding waarmee studenten de internationaal erkende titel Bachelor of Science (BSc) kunnen behalen. Er stonden in 2018 in totaal ruim 1.000 studenten ingeschreven aan een van de volgende opleidingsvarianten:

- Facility Management Voltijd - Nederlandstalig (FM vt)
- Facility Management Deeltijd - Nederlandstalig (FM dt)
- International Facility Management - Voltijd Engelstalig (IFM)

De opleidingsvarianten kennen een vergelijkbaar onderwijs- en toetsprogramma. Het visitatiepanel heeft de verschillende varianten van de opleiding beoordeeld.

Het Instituut voor Facility Management richt zich op de beleving van mensen in organisatie en ruimte. Bedrijfskundige kennis wordt gecombineerd met ruimtelijke en technologische kennis om gastvrijheid, gezondheid en duurzaamheid in organisaties te bevorderen, waarbij de mens altijd centraal staat. Typisch voor de Groningse opleiding is de focus op actuele en relevante strategische Hanze-thema's als Healthy Ageing, Energie en Ondernemerschap. De onderwijsvisie komt tot uiting in de samenwerking tussen onderwijs, onderzoek en de beroepspraktijk, bijvoorbeeld binnen de innovatiewerkplaatsen (IWP's).

Het instituut kent twee major-programma's 'Facility management in Business' (FiB) en 'Hospitality in Business' (HiB). FiB wordt aangeboden als een voltijd, deeltijd en Engelstalige major. HiB wordt aangeboden als een Nederlandstalige voltijd major. Het instituut biedt verder vijf minoren aan.

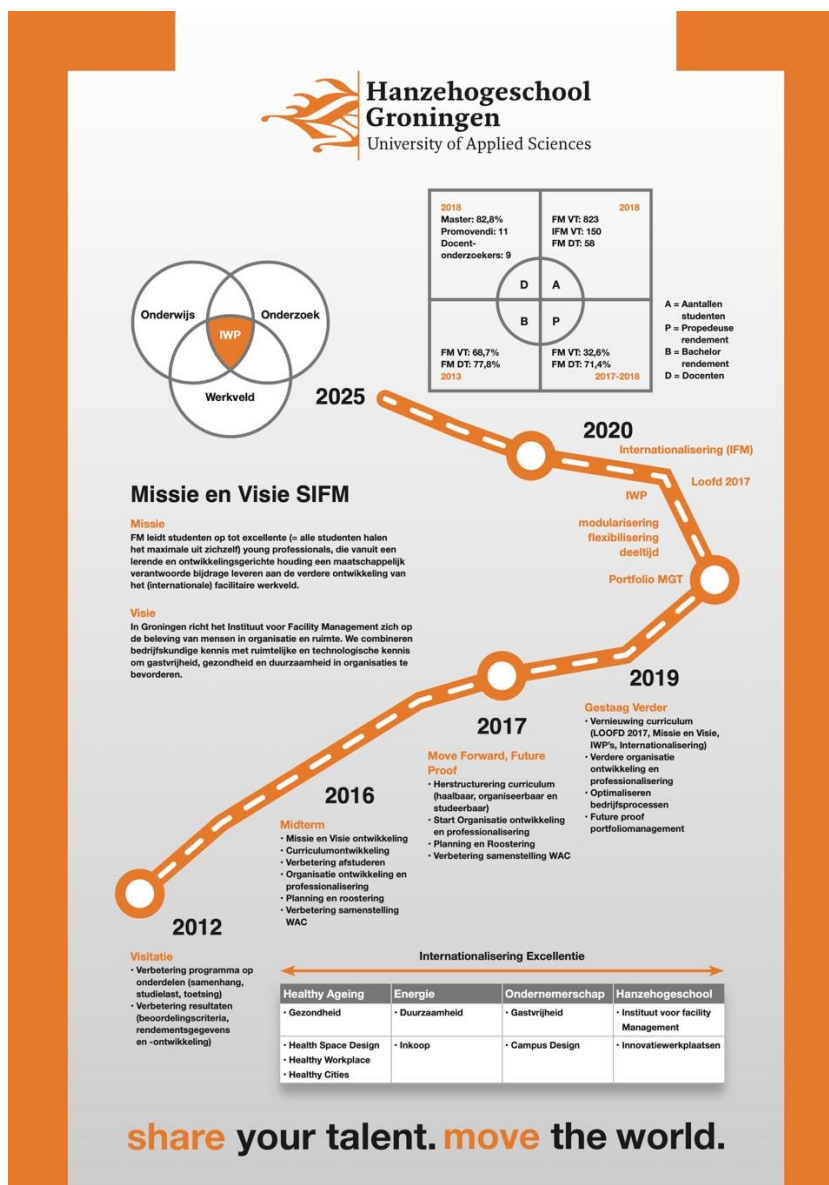
Trends en ontwikkelingen

De voltijddopleiding van het Instituut voor Facility Management is de grootste opleidingsvariant met ruim 800 studenten. Deeltijd heeft te maken met krimp, dat mogelijk invloed heeft op de continuïteit van een autonome opleidingsvariant en bij IFM op de economische organiseerbaarheid. Hiervoor heeft het instituut de volgende acties ondernomen:

- IFM: een wervingsplan is uitgewerkt en in gang gezet om meer internationale als nationale studenten te trekken.
- Deeltijd: deelname aan het project Deeltijd Flexibilisering en Modularisering om in samenwerking met andere deeltijddopleidingen te komen tot een flexibel deeltijd aanbod.
- Naast het bieden van een bacheloropleiding is het instituut, in lijn met het beleid van de Hanzehogeschool Groningen, voornemens een master te ontwikkelen zodat professionals en bachelor-studenten kunnen doorstromen naar een professionele master. Er wordt dit schooljaar een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd naar een Master Building Change.

Veranderproces naar nieuw curriculum in 2020

Het Instituut voor Facility Management zit midden in een veranderproces, gericht op de implementatie van een nieuwe visie en het versterken van de continuïteit van het instituut. In 2017 is het instituut gestart met de herstructurering van het curriculum om de haalbaarheid, organiseerbaarheid en studeerbaarheid te verbeteren. Visie 2025, het LOOFD 2017 (Landelijk Overleg Opleidingen Facilitaire Dienstverlening) en Internationalisering wil de opleiding verder integreren in een nieuw curriculum. Een stappenplan hiervoor is op schematisch wijze weergegeven in onderstaande figuur. Daarnaast vraagt de focus op innovatiewerkplaatsen om een gedegen inbedding in het curriculum. Het Instituut voor Facility Management doet sinds kort ook mee met het Hanzehogeschool project Flexibiliseren Deeltijdopleidingen, zodat in het toekomstige onderwijs aspecten van flexibilisering, modularisering en gepersonaliseerd onderwijs meegenomen kunnen worden.

Standaard 1 Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Conclusie

De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

Het panel stelt vast dat de opleiding de negen competenties uit het LOOFD 2012 als uitgangspunt heeft genomen voor de beoogde leerresultaten. Daarnaast zal het instituut het LOOFD 2017 integreren in het nieuwe onderwijs.

De profilering van de opleiding is expliciet beschreven door de opleiding in diverse documenten. De opleiding profileert zich op thema's: gastvrijheid, gezondheid en duurzaamheid. Daarnaast noemt het instituut in haar visie en beleid nog een aantal andere termen en speerpunten: bedrijfskunde, onderzoek, het inzetten van ruimtelijke en technologische kennis om gezondheid, duurzaamheid en gastvrijheid te bevorderen. Naast genoemde thema's wil de opleiding zich ook profileren op ondernemingszin, maatschappelijk verantwoord en internationaal. Het panel vindt dat de opleiding met deze waaier aan aandachtsgebieden het risico loopt om een zekere focus te missen, waardoor de eerstgenoemde thema's (gastvrijheid, gezondheid en duurzaamheid) minder herkenbaar zijn. Het panel geeft in overweging hierin duidelijkere keuzes te maken. Het panel vindt het positief dat het instituut zich onderscheidt in de driehoek onderwijs-onderzoek-beroepspraktijk en ziet dat er mooie ontwikkelingen zijn op dat gebied (zie standaard 2).

Eveneens wil het instituut zich meer richten op internationalisering hetgeen het panel logisch vindt. Jaarlijks neemt al een aantal studenten deel aan initiatieven vanuit EuroFM en IFMA en is het gunstig dat het internationale stagebureau van de Hanzehogeschool Groningen gesitueerd is bij het Instituut voor Facility Management. Het panel signaleert dat de opleiding nog stappen kan maken in de verdere profilering op internationalisering, vooral in het onderwijsprogramma (zie standaard 2). De Engelstalige opleidingsvariant is nog weinig bekend in het buitenland. Er zijn relatief weinig buitenlandse studenten die bij de Hanzehogeschool Groningen Facility Management komen studeren. Het is goed dat de opleiding actie onderneemt om meer buitenlandse studenten te werven.

Onderbouwing

Beroepsbeeld: partner, ontwikkelingsgericht, in nationale en internationale werkveld

Partner bij het ontwikkelen van ondernemerschap en innovatieve, toepasbare kennis.

In het Strategisch Beleidsplan Vernieuwen in Verbinding (2016-2020) stelt de Hanzehogeschool Groningen het tot haar doel een leergemeenschap te zijn, waar onderwijs, onderzoek en de beroepspraktijk onlosmakelijk verbonden zijn. Deze leergemeenschap is een plek waar studenten, docent-onderzoekers en mensen uit het werkveld van elkaar leren en samenwerken

aan het oplossen van vraagstukken uit de samenleving. Aan deze visie koppelt de hogeschool de volgende missie: “De Hanzehogeschool Groningen leidt kundige en betrokken professionals op, doet praktijkgericht onderzoek en is daarmee in de omgeving en (inter-)nationaal een belangrijke partner bij het ontwikkelen van ondernemerschap en innovatieve, toepasbare kennis.”

Het panel constateert de uitwerking van deze hogeschoolvisie duidelijk zichtbaar is bij het Instituut voor Facility Management. Het instituut onderscheidt zich in de verbinding onderwijs-onderzoek-beroepspraktijk. Er is volgens het panel duidelijk deskundigheid op het gebied van en enthousiasme voor ‘onderzoek’, lectoraten en kenniscentra (bijvoorbeeld praktijkruimte Noorderruimte).

De Hanzehogeschool Groningen staat voor de volgende strategische thema’s die nauw verbonden zijn met de noordelijke regio: Energie, Healthy Ageing en Ondernemerschap. Het werkveld van de facility professional is voortdurend in beweging. Individuen en groepen stellen steeds hogere eisen aan hun leef- en werkomgeving. Het Instituut voor Facility Management richt zich specifiek op de *beleving van mensen* in organisatie en ruimte. Daarbij staan in het curriculum drie speerpunten centraal. Dit is in lijn met de speerpunten van de Hanzehogeschool Groningen en gebaseerd op de uitgangspunten van het LOOFD:

- *Gastvrijheid*: de beleving van de gebruiker staat centraal. Op welke manieren kunnen gebruikers zich welkom en gewenst voelen?
- *Gezondheid*: hoe kan worden bijgedragen aan gezondheid en welzijn van gebruikers?
- *Duurzaamheid*: met een focus op (nieuwe) energie, hergebruik en tegengaan van verspilling.

Lerende en ontwikkelingsgerichte houding

De visie van het instituut is studenten op te leiden tot excellente young professionals, dat wil zeggen dat studenten het maximale uit zichzelf halen. Het gaat erom dat studenten vanuit een lerende en ontwikkelingsgerichte houding met ondernemingszin een maatschappelijk verantwoorde bijdrage leveren aan de verdere ontwikkeling van het (internationale) facilitaire werkveld. Met zijn vakkennis, vaardigheden en houding weet de young professional anderen te overtuigen en te motiveren en zo bij te dragen aan aantoonbare toegevoegde waarde voor de organisatie. De young professional s als een ‘linking pin’ tussen de ondersteuning (gebouw, dienstverlening) en het primaire proces.

FM-studenten bewegen zich via de vakinhoudelijke speerpunten gastvrijheid, gezondheid en duurzaamheid, op het snijvlak van ruimte, infrastructuur, mens en organisatie. Deze speerpunten zijn bij het Instituut voor Facility Management gekoppeld aan Hanzehogeschool-thema’s, binnen de context van onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk:

- **Healthy Ageing en Energie**: in relatie tot beleving van mensen in organisatie en ruimte: door het combineren van bedrijfskundige kennis met ruimtelijke en technologische kennis, wordt gastvrijheid, gezondheid en duurzaamheid in organisaties bevorderd.
- **Ondernemerschap**: het Instituut voor Facility Management leidt op tot ondernemende professionals. Als erkenning van het ondernemerschapsonderwijs heeft het instituut in september 2017 het HG-VNO/NCW kwaliteitslabel Ondernemende professionals ontvangen. Internationalisering ligt er als een ring omheen, omdat de activiteiten in een nationaal of internationaal perspectief uitgevoerd worden. Het Instituut voor Facility Management beoogt dat internationalisering integraal onderdeel is van het curriculum. Vrij vertaald betekent dit

voor het FM-curriculum dat in de context van facility management, de FM-professional zich niet alleen kan handhaven in een internationale omgeving, maar dat hij ook gebruik kan maken van internationaal beschikbare kennis.

Het panel constateert dat het instituut een groot aantal aandachtsgebieden heeft: de speerpunten en thema's uit haar eigen visie, aangevuld met de strategische thema's van de Hanzehogeschool Groningen. Het panel signaleert dat de genoemde aandachtsgebieden deels wel in de Innovatiewerkplaatsen (IWP's) te zien zijn, maar niet structureel in het curriculum zijn ingebed, waardoor niet altijd even duidelijk is hoe deze thema's bijdragen aan de beoogde leerresultaten van studenten (zie standaard 2).

Werkzaam in het nationale en/of internationaal werkveld

De Nederlandse economie kent volgens het instituut een sterk internationaal karakter. Internationale marktspelers, opdrachtgevers en gebruikers bepalen mede het speelveld van een facility professional. Dit is merkbaar bij bijvoorbeeld bedrijven uit de regio met een internationale supply chain. Volgens de visie van het instituut handhaaft de FM-professional zich daarom niet alleen in een internationale omgeving, maar maakt hij ook gebruik van internationaal beschikbare kennis. Door een proactieve en ondernemende houding is de afgestudeerde FM-student in staat globale ontwikkelingen te vertalen naar de eigen professionele ontwikkeling binnen de facilitaire context, waarbij hij/zij rekening houdt met diversiteit (cultuurverschillen) en daarvan gebruik maakt. Het panel vindt dit een mooi streven. Het panel heeft internationalisering vooral gezien bij de Engelstalige opleidingsvariant en bij studenten die een internationale stage doorlopen, maar minder in het curriculum van de andere opleidingsvarianten (zie standaard 2).

Beoogde leerresultaten: FM-competenties en onderzoekend vermogen

Beoogde FM-competenties in huidige curriculum (conform LOOFD 2012)

Het Instituut voor Facility Management wil actief bijdragen aan de landelijk vastgestelde kaders voor het competentieprofiel van de opleiding. In het landelijk competentieprofiel 2012 wordt de relatie gelegd met de niveaueisen zoals die binnen Europa zijn vastgelegd in de zogenaamde Dublin descriptoren. Het competentieprofiel LOOFD is afgestemd met het nationale en internationale beroepenveld en maakt de beroepsbekwaamheid meetbaar en inzichtelijk. Domeinspecifieke kennis en vaardigheden zijn beschreven in taken, rollen, gedragingen, handelingen, dimensies en resultaten, en heeft de opleiding verweven door het curriculum.

In lijn met het LOOFD gaat de opleiding uit van de visie dat een facility professional een specialist is in het laten aansluiten van de ruimte en diensten op de beleving van de gebruikers. Het competentieprofiel (LOOFD 2012) bestaat uit negen competenties:

- Creëren van toegevoegde waarde voor mens en organisatie op het gebied van huisvesting en services.
- Ontwikkelen van een visie op veranderingen en trends in de externe omgeving.
- Analyseren van beleidsvraagstukken, vertalen in beleidsdoelstellingen en alternatieven en voorbereiden van besluitvorming.
- Toepassen van HRM binnen de strategie van de organisatie.
- Inrichten, beheersen en verbeteren van bedrijfs- en organisatieprocessen.

- Analyseren van de financiële en juridische aspecten, interne processen en de bedrijfs- of organisatieomgeving om samenhang en wisselwerking te versterken.
- Ontwikkelen, implementeren en evalueren van een veranderingsproces.
- Sociale en communicatieve competentie (interpersoonlijk en op organisatieniveau).
- Zelfsturende competentie (intrapersoonlijk, beroepsbeoefenaar of professional).

Op dit moment werkt het instituut nog met het competentieprofiel van 2012. In het voorjaar van 2017 is er een bewuste keuze gemaakt om het curriculum te herstructureren op basis van dit profiel, aangezien het LOOFD 2017 pas in juli 2017 werd vastgesteld. Dit maakte een gelijktijdige invoering onmogelijk voor het instituut.

Beoogde FM-competenties in het nieuwe curriculum (2020)

Het document “Visie 2025: Beleving in organisatie en ruimte” is gelijktijdig en in samenhang met de landelijke visie op het vakgebied van facility management opgesteld, zoals is opgenomen in het LOOFD 2017. Bij de herstructurering van het curriculum in 2017 is de doorontwikkeling van het vakgebied voor zover destijds mogelijk was rekening gehouden met het LOOFD 2017. Zo gaat het instituut bijvoorbeeld het thema Duurzaamheid nog verder uitwerken en meer zichtbaar in het curriculum plaatsen. In de komende jaren is de opleiding van plan de visie 2025, de competenties LOOFD 2017 en de visie op internationalisering verder te integreren in het curriculum met als einddoel een nieuw curriculum in 2020.

Beoogde competentie onderzoekend vermogen

In de visie van het instituut staat toegepast onderzoek ten dienste van de verbinding tussen werkveld en onderwijs. Onderzoeksvaardigheden en een onderzoekende houding zijn een essentieel onderdeel van het ontwerpen en verbeteren van de beleving van ruimte en diensten. Het instituut voor Facility Management heeft tot doel dat alle studenten aan het eind van hun studie beschikken over onderzoekend vermogen dat bijdraagt aan een betere uitoefening van het beroep van facility manager. Hbo-bachelors dienen over een onderzoekend vermogen te beschikken dat leidt tot:

- Reflectie: het terugkijken op het eigen handelen in de beroepspraktijk, signaleren wat er (niet) goed ging, dat proberen te verklaren vanuit de kennisbasis en in diezelfde kennisbasis de uitgangspunten vinden voor een betere aanpak;
- Evidence-based practice: het gebruiken van kennisbasis om de juiste handelingen te kiezen;
- Innovatie: het ontwikkelen van nieuwe handelingen en producten om de beroepspraktijk te verbeteren.

Het panel vindt de keuze om het onderwijs te verbinden met onderzoek en het werkveld een bij de opleiding passende en juiste keuze. Hiermee kan de opleiding goed aansluiten op actuele ontwikkeling.

Afstemming met werkveld en onderwijsnetwerken

Het Instituut voor Facility Management heeft nauwe banden met de regio Noord-Nederland. Het instituut werkt samen met een groot aantal ondernemingen uit het midden- en kleinbedrijf en publieke en private organisaties zoals het Universitair Medisch Centrum Groningen, Martini Ziekenhuis, Engie, Menzis, de GOM en het Hanze Facilitair Bedrijf. Met een aantal van deze partners heeft het instituut strategische overeenkomsten afgesloten. Daarnaast werkt het instituut

binnen het onderwijs samen met diverse, wisselende opdrachtgevers. Het panel vindt het positief dat het instituut zoveel contacten heeft met het werkveld en hiermee samenwerkt.

In de werkveldadviescommissie (WAC) is het werkveld vertegenwoordigd. Het is het panel opgevallen dat de WAC op dit moment uit vier leden bestaat. Dit aantal heeft het instituut op dit moment bewust laag gehouden, omdat ze eerst zaken op orde wil brengen en op basis daarvan nieuwe leden wil werven. Het instituut en de WAC hebben inmiddels thema's benoemd aan de hand waarvan zij verder praten. Het panel is van mening dat de opleiding zich meer zou kunnen openstellen voor het werkveld om mee te denken over de richting van de opleiding en als klankbord gebruiken. Een bredere vertegenwoordiging van het FM-werkveld kan het instituut helpen een breder klankbord te hebben. Het panel vindt het dan ook positief dat het instituut gaat werken aan het uitbreiden van de WAC en hiervoor verkent welke type leden hiervoor het meest passen bij het instituut. Het instituut kan bij de invulling van de WAC volgens het panel aansluiten bij de thema's waarop ze zich in het onderwijs wil profileren.

Nationale en internationale samenwerking met werkveldpartners, universiteiten en hogescholen vindt plaats via onder meer deelname aan de beroepsvereniging Facility Management Nederland (FMN), het European Facility Management Network (EuroFM), de International Facility Management Association (IFMA), NEVI (het kennisnetwerk voor inkoop- en supply management) en de International Purchasing & Supply Education & Research Association (IPSERA). Het Instituut voor Facility Management is actief in diverse internationale netwerken en participeert in het summer- en winterschoolprogramma van het EuroFM Network. Enkele activiteiten zijn: docentuitwisseling met West-Europese instituten en deelname en presentaties op internationale congressen door docenten en studenten. Studenten van het Instituut voor Facility Management krijgen internationale beurzen. Het Instituut is internationaal gecertificeerd door de International Facility Management Association (IFMA). Het panel constateert dat het instituut een breed internationaal netwerk heeft, maar heeft hiervan weinig teruggezien in het onderwijsprogramma (zie standaard 2).

Standaard 2 Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Conclusie

De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

Het panel stelt vast dat de visie, de onderwijsmodellen, het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam voldoende aansluiten bij de beoogde leerresultaten. De voltijd, deeltijd en Engelstalige opleidingsvariant van Facility Management doorlopen eenzelfde programma en krijgen daarom één oordeel.

Het panel heeft gezien dat het instituut kennis heeft van en enthousiast is over 'onderzoek', lectoraten, netwerk in de regio en kenniscentra (bijvoorbeeld praktijkruimte Noordruimte). Het panel is enthousiast over de wijze waarop het instituut onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk in de Innovatiewerkplaatsen (IWP's) met elkaar verbindt. Het panel signaleert dat de IWP's nog niet breed bij studenten bekend zijn. Het panel vindt het een goede zaak dat het instituut de IWP's verder ontwikkelt in het curriculum in alle jaren, zodat het onderwijs daardoor versterkt wordt. Op het gebied van technologie kan de opleiding, volgens het panel, in het curriculum nog stappen zetten, zeker met het nieuwe landelijke LOOFD 2017 in het achterhoofd.

Het panel constateert dat het onderwijsprogramma van de Engelstalige opleidingsvariant sterk is gebaseerd op de Nederlandse voltijdvariant. Het panel vindt dat de opleiding bij de Engelstalige opleidingsvariant het internationale karakter kan versterken (naast Engelstalige lessen en een verplichte buitenlandse stage), bijvoorbeeld door te kiezen voor internationale thema's, die beter aansluiten bij de onderwijsvraag van internationale FM-studenten.

De verschillende opleidingsvarianten kennen eenzelfde onderwijsprogramma waarmee wordt beoogd de werkdruk van docenten te verlagen. De voltijdvariant is leidend voor de andere twee opleidingsvarianten. Het panel waardeert het dat het instituut zoekt naar oplossingen om de werkdruk te verminderen. Het panel acht het hierbij wenselijk dat de deeltijdopleiding meer rekening houdt met de situatie van werkende deeltijdstudenten, zowel didactisch als inhoudelijk en voor wat betreft de onderwijstijden.

Het panel heeft een enthousiast en veelzijdig docententeam gezien. Het panel vindt dit een kracht op basis van waaruit verder gewerkt kan worden. Daarnaast acht het panel het wenselijk om instituutsbreed aandacht te besteden aan borging van de goede relaties met het werkveld.

Op basis van de (open) gesprekken met studenten en de zelfevaluatie van studenten constateert het panel dat de docenten betrokkenheid zijn. Studenten zijn daarentegen wel zeer kritisch over de wijze waarop het instituut heeft gecommuniceerd over en betrokken heeft bij wijzigingen in het curriculum. Studenten en de studievereniging willen bovendien graag meedenken over de opleiding en willen daarin serieus genomen worden. Het panel geeft hierbij in overweging om de studievereniging meer te benutten en te faciliteren vanuit het instituut.

Onderbouwing

Inhoud en opzet van het onderwijsprogramma/ curriculum

Opleidingsvarianten: VT, DT, IFM

Het Instituut voor Facility Management biedt één bacheloropleiding aan: de Bachelor Facility Management (FM). De Bachelor Facility Management is een bedrijfskundige opleiding waarmee studenten de internationaal erkende titel Bachelor of Science (BSc) kunnen behalen. Studenten kunnen kiezen uit de volgende opleidingsvarianten:

- Facility Management Voltijd - Nederlandstalig (FM vt)
- Facility Management Deeltijd - Nederlandstalig (FM dt)
- International Facility Management - Voltijd Engelstalig (IFM)

De opleidingsvarianten kennen een vergelijkbaar onderwijs- en toetsprogramma. Het visitatiepanel heeft de verschillende varianten daarom als een opleiding beoordeeld.

De voltijdvariant is met ruim 800 studenten (in 2018) leidend voor de andere twee varianten. De deeltijdopleiding is met een veel lager aantal van circa 60 studenten volgend daarop. Het panel constateert op basis van de visitatiegesprekken met studenten dat bij de inrichting van het programma niet altijd rekening is gehouden met de werktijden, situatie en mogelijkheden van deeltijdstudenten. Het didactisch en inhoudelijk programma van een voltijdopleiding sluit niet altijd aan bij een deeltijdopleiding. Soms wordt voltijdonderwijs gecombineerd aangeboden met deeltijdonderwijs en dit past niet altijd in de agenda van deeltijdstudenten. Dat de Engelstalige opleidingsvariant hetzelfde programma heeft als de voltijdvariant is vanwege efficiencyredenen logisch en praktisch. Het panel vindt daarbij dat het internationale karakter hierbij verder kan worden uitgewerkt dan nu het geval is (zie verder Internationalisering).

Opbouw onderwijsprogramma

Het curriculum is primair beroepsgericht; de inhoud van elk project is gerelateerd aan realistische situaties uit de beroepspraktijk. Het kent een opbouw in toenemende complexiteit. Het curriculum is opgebouwd rond kennisgebieden van facility management. Professionele vaardigheden zoals onderzoeken, samenwerken, vergaderen, presenteren, projectmatig werken, onderhandelen, het geven van feedback, analyseren en het ontwikkelen van een professionele houding zijn verankerd in het curriculum. De onderwijsvormen binnen het curriculum zijn combinaties van hoor-, werk-, en instructiecolleges, vaardigheidstrainingen en projectwerk, alsmede studieloopbaanbegeleiding en individuele gesprekken. Met name bij het projectwerk vindt integratie plaats tussen kennis, onderzoek, vaardigheden en gedrag. Vanaf jaar 1 zijn studenten betrokken bij vraagstukken uit de praktijk, met name rond de speerpunten gezondheid, duurzaamheid en gastvrijheid. De opleidingsvarianten kennen eenzelfde opbouw. De Engelstalige variant focust daarbij meer op het internationale werkveld, heeft instroom van buitenlandse studenten en kent een verplichte buitenlandstage.

Het panel stelt vast dat er een logische opbouw van het onderwijsprogramma is en dat alle verplichte competenties als de beroepsthema's/rollen aan bod komen. Elk programmaonderdeel is/wordt ontworpen met het oog op samenhang tussen beoogde leeropbrengsten, leeractiviteiten, leerinhoud, praktijkervaring en toetsing. Het panel is positief over dit ontwerp. Het panel constateert dat deze samenhang niet als zodanig wordt herkend door studenten. Onderzoek en

de verbinding met lectoraten heeft het panel kunnen vaststellen, maar deze aspecten zijn minder zichtbaar voor studenten. Het panel heeft gezien dat het instituut kunde heeft van en enthousiast is over 'onderzoek', lectoraten, netwerk in de regio, Innovatiewerkplaatsen en kenniscentra (bijvoorbeeld praktijkruimte Noorderruimte). Het panel is daar positief over. Op het gebied van technologie in Facility Management kan de opleiding, volgens het panel, in het curriculum nog stappen zetten, zeker met het nieuwe landelijke FM profiel in het achterhoofd waarin die technologie een prominenter plek heeft.

De hogeschoolbrede thema's en FM-aandachtsgebieden zijn door het hele programma heen zichtbaar: Energie, Healthy Ageing, Ondernemerschap, Internationalisering, Duurzaamheid, Gastvrijheid, Gezondheid. In onderstaande tabel is het onderwijsprogramma op schematische wijze weergegeven en wordt op de pagina daarna toegelicht.

Het onderwijsprogramma van het Instituut voor Facility Management (vt, dt, IFM)

Studiejaar	P1	P2	P3	P4
1	Wat is Facility Management? (WFM)? awareness game	Processen beheersen (PAA) 	De werkplek – duurzame huisvesting (WPL) 	Services (SER)
2 FIB	Development of New Services (DNS) 	Mens en Gebouw (M&G) 	Managementstage 	
2 HiB	Entrepreneurship (EPS) 	Hospitality in de Praktijk (HIP) 	Managementstage 	
3 FIB	Minoruimte		Inkoopmanagement (IKM) 	
3 HiB	Minoruimte		Eventmanagement (EVM) 	
4 FIB	Strategy in Demand and Supply (SDS) 		Het Strategisch Veranderplan en Het Afstuderen	
4 HiB	Strategy in Hospitality (SiH) 		Het Strategisch Veranderplan en Het Afstuderen	

Legenda

	Thema's Hanzehogeschool	SIFM-visie
Energie		
Healthy Ageing		
Ondernemerschap		
Internationalisering		
Duurzaamheid		
Gastvrijheid		
Gezondheid		

Toelichting op het onderwijsprogramma:

- Toelichting op eerste drie semesters (1^e en deel 2^e jaar): De eerste drie semesters (1^e en deel 2^e jaar) van de opleiding zijn ingedeeld in zes onderwijsblokken van tien of elf weken. In dit deel van de opleiding maken studenten kennis met het brede vakgebied van Facility

Management, professionele- en onderzoeksvaardigheden, onderzoeksprojecten en opdracht(en) van het lectoraat FM.

- Studenten maken keuze voor major in derde semester: In het tweede jaar maken studenten een keuze voor een van de majorprogramma's: 'Facility management in Business'(FiB) of 'Hospitality in Business' (HiB). FiB wordt aangeboden als een voltijd, deeltijd en Engelstalige major. HiB wordt aangeboden als een Nederlandstalige voltijd major. In de major HiB staat de klant of gast centraal en ligt de focus op gastvrijheid, gezondheid en eventmanagement. In de major FiB – breed bedrijfskundig - ligt de focus op de gezonde, gebouwde omgeving en duurzame bedrijfsvoering binnen de context van facility management. Het panel vraagt zich af waarom de opleiding onderscheid maakt als het verschil voornamelijk in de casussen zit, maar de toetsing op competenties hetzelfde is. Het panel vindt verder dat het instituut meer rekening kan houden met de situatie van de deeltijdstudent, die bij een major nu meedraait in het voltijdprogramma.
- Managementstage in vierde semester (deel 2^e jaar): In de Nederlandstalige variant behoort een buitenlandstage tot de mogelijkheden. In de Engelstalige variant is een buitenlandstage verplicht. De meeste deeltijdstudenten krijgen hier vrijstelling voor, omdat ze al in het werkveld werkzaam zijn.
- Keuze uit een minor en verdiepingmodules (3^e jaar): Er zijn verschillende FM minoren en studenten kunnen kiezen uit minoren van andere instituten. De minoren van FM zijn: Inkoopmanagement; Integraal Veiligheidsmanagement; 4-dimensionaal leiderschap; Eventmanagement; IWP Healthy Workplace (vanaf voorjaar 2019).

De onderwijsleeromgeving

Binnen het curriculum ligt de focus op competenties en vaardigheden en staat de beroepspraktijk centraal. Er is een brede variatie aan onderwijsvormen. Hieronder volgt een toelichting op de didactische visie, leerlijnen, begeleiding van studenten en honours.

Verbinding tussen Onderwijs-onderzoek-beroepspraktijk

De binding met de regionale beroepspraktijk wordt gevoed door het werkveld te betrekken bij de invulling van het curriculum, het gebruik van real life cases, bedrijfsbezoeken, gastcolleges, onderzoek, managementstages, praktijkopdrachten en afstudeeronderzoeken. In het curriculum is beroepspraktijk op verschillende momenten ingebouwd:

- 1^e jaar: onderzoek in de beroepspraktijk.
- Minor Inkoopmanagement: praktijkopdrachten bij bedrijven en publieke organisaties.
- Blok Developing New Services (DNS) en Entrepreneurship (EPS): het ontwikkelen in groepsverband van een product of dienst voor opdrachtgever Festival Hongerige Wolf.
- Jaarlijks Hanze Inkoopseminar met bezoekers uit het werkveld: georganiseerd door studenten.
- Innovatiewerkplaatsen (IWP's): werken met echte opdrachtgevers, bijvoorbeeld: Health Hub Roden en Brandweer Groningen Airport Eelde.
- (Voltijd)studenten brengen tijd door in de beroepspraktijk; tijdens projecten in de major en minor, hun managementstage en het afstuderen. In de deeltijdopleiding wordt gewerkt aan de hand van action learning, waarbij de eigen werksituatie en die van medestudenten centraal staan.

Het panel constateert dat er veel en goede relaties zijn met het werkveld. Het is het panel opgevallen dat deze voorsnog vooral onderhouden worden door individuele docenten en/of lectoren en dat de instituutsbrede borging van deze contacten nog versterkt kan worden. Inmiddels is een aantal convenanten afgesloten, zoals het convenant met het Facilitair Bedrijf van de Hanzehogeschool Groningen, met de gemeente Groningen en met de provincie Groningen. Ook het facilitair bedrijf van de Hanzehogeschool Groningen is een van de werkveldrelaties, die praktijkopdrachten mede ontwikkelt. Het instituut werkt verder aan het uitbouwen en bestendigen van netwerken via de innovatiewerkplaatsen (meer hierover aan het eind van dit hoofdstuk). Het panel vindt dit een goede ontwikkeling. De praktijkopdrachten die hieruit voortkomen zijn herkenbaar voor de studenten. Studenten ervaren zo dat ze hun directe omgeving kunnen verbeteren, hetgeen enthousiasmerend werkt, zo heeft het panel gehoord van studenten.

Leerlijn: onderzoek is samenwerking met de twee lectoraten van het instituut

Via kenniscentra, lectoraten en innovatiewerkplaatsen raken studenten vertrouwd met en bedreven in onderzoeksmethoden en aanpak. Studenten worden ingezet en betrokken in het proces zelf (niet alleen als onderzoeksobjecten, maar ook als dataverzamelaars en ontwikkelaars van onderzoekstools) en onderzoeken waar in het facilitair proces ingegrepen kan worden om veranderingen tot stand te brengen. Onderzoek in het curriculum is als volgt:

- 1^e jaar: studenten doen basiskennis op over praktijkgericht onderzoek voor het Facilitair Bedrijf van de Hanzehogeschool Groningen.
- 2^e jaar: studenten maken onder meer in duo's een onderzoeksrapport met een onderzoeksplan inclusief een modelkeuze, kwantitatieve analyse en een evaluatie van de eigen aanpak. Zo wordt een 'toolkit' opgebouwd.
- 3^e jaar: Bij de verdieping van het curriculum vanaf 2019-2020 voeren studenten een onderzoeksopdracht uit in de stage. Studenten kiezen in overleg met de praktijkbegeleider een specifieke opdracht, leveren een onderzoeksplan, voeren het onderzoek uit en ontwikkelen bruikbare beroepsproducten.
- 4^e jaar (afstuderen): individueel onderzoeken van een complex probleem waarbij de analyse en het advies gestoeld is op literatuur en praktijkonderzoek en resulteert een strategisch veranderplan (met onderzoek en advies).

Het instituut heeft twee lectoraten, het lectoraat Facility Management en het lectoraat Inkoopmanagement¹. Om praktijkgericht onderzoek vorm te geven is het instituut via de lectoraten verbonden met verschillende kenniscentra van de Hanzehogeschool Groningen.

Het panel heeft gezien dat het instituut vol enthousiasme en trots spreekt over onderzoek. Veel van het onderzoek komt voort uit praktijkopdrachten. Die opdrachten komen voort uit de goede contacten die lectoraten en docenten hebben met het werkveld in de regio. Het panel vindt dat onderzoek via de lectoraten nog meer ingebeld kan worden in het onderwijs. Ook vindt het panel dat het werkveld nog meer betrokken kan worden bij de ontwikkeling van het onderwijs, bijvoorbeeld door het werkveld te betrekken als klankbord bij onderwijsontwikkeling. Daarnaast

¹ Het lectoraat *Facility Management* is onderdeel van het Kenniscentrum Noordruimte. Dit lectoraat is bedoeld om bedrijfskundig facilitair georiënteerde kennis te ontwikkelen, die gericht is op de toegevoegde waarde van de ruimtelijke omgeving vanuit de gebruikers.

Het lectoraat *Inkoopmanagement* is onderdeel van het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap (MvO CvO). Dit lectoraat initieert en organiseert praktijkonderzoek op het gebied van inkoopvraagstukken binnen de thema's Ondernemend Inkopen en Duurzaam Inkopen.

vindt het panel dat de vertaling van onderzoek naar het strategisch advies aandacht verdient (zie ook standaard 4).

Internationalisering (verplicht voor IFM-studenten, keuze voor andere FM-studenten)

De internationale activiteiten van Facility Management komen op verschillende manieren tot uiting. Met de Engelstalige opleidingsvariant worden internationaal georiënteerde studenten bediend. Het instituut is actief binnen het European Facility Management Netwerk (EuroFM) en de International Facility Management Association (IFMA), waar wordt samengewerkt met universiteiten, hogescholen en werkveldpartners uit verschillende Europese landen. IFM studenten zijn verplicht in totaal een jaar in het buitenland hun studie te vervolgen. Ze doen een halfjaar 'Study Abroad', waarbij ze een studieprogramma volgen bij een partneruniversiteit. Studenten van deze partners bezoeken op hun beurt de opleiding, hetgeen het internationale karakter versterkt. IFM studenten kunnen kiezen of ze hun afstudeeropdracht in Nederland of daarbuiten doen, maar voor de managementstage moeten ze verplicht naar het buitenland. Voor studenten van de Nederlandstalige stroom bestaat een dergelijke verplichting niet, maar staat de mogelijkheid wél open om een minor of stage in het buitenland te doen.

Het panel vindt dat het instituut duidelijk een profiel heeft voor internationalisering. Dit is te danken is aan de Engelstalige FM-opleiding, het grote aantal buitenlandse stages en het internationale netwerk. Op de Engelstalige opleiding zitten meer Nederlandse studenten dan buitenlandse studenten en de opleiding wil daarom meer buitenlandse studenten werven. Het panel vraagt zich wel af of eenzelfde opzet als de Nederlandstalige voltijdvariant toereikend is om hieraan goed invulling te geven. Het panel vindt een verdere versterking van het internationale profiel een goede zaak en geeft hierbij in overweging te onderzoeken of het programma nog meer 'opgeplust' kan worden naar meer internationale wijze van onderwijs geven. Dit betreft verschillende aspecten, bijvoorbeeld internationale thema's of internationale literatuur. Het panel geeft hierbij in overweging een 'international classroom' te ontwikkelen waarbij de Nederlandstalige opleidingsvariant samenwerkt met de Engelstalige opleidingsvariant.

Begeleiding van en communicatie met studenten

Het instituut biedt studenten gedurende de hele studie studieloopbaanbegeleiding. Wanneer studenten een extra duwtje in de rug nodig hebben, kunnen zij gebruik maken van diverse initiatieven, zoals: Buddy project, Bijlesteam, Aandachtsfunctionaris (voor studenten met functionele beperkingen) en Taalloket. Het Decanaat van de Hanzehogeschool Groningen biedt studenten tevens ondersteuning met een breed aanbod aan cursussen. Het Taalloket Facility Management is een organisatie voor studenten door studenten. Studenten met affiniteit met de Nederlandse én Engelse taal, helpen studenten hun taalvaardigheden te verbeteren. Dit doen ze onder andere door verslagen en scripties te screenen en workshops aan te bieden. Eveneens is er een digitale leeromgeving 'Blackboard' die naar de mening van het panel informatief, interactief en overzichtelijk is voor studenten.

Op basis van de visitatiegesprekken signaleert het panel dat communicatie tussen het instituut, docenten en studenten dit jaar en vorig jaar echter een belangrijk knelpunt was/is. Er was sprake van curriculumwijzigingen, maar hierover werd niet altijd duidelijk en tijdig gecommuniceerd en er was gedurende meerdere maanden veel onduidelijkheid voor studenten. Studenten die bijvoorbeeld vertraging op hadden gelopen, wisten niet hoe zij hun punten konden halen (de conversietabel was onbekend bij zowel studenten als ook docenten en

studieloopbaanbegeleiders). Eveneens geven studenten aan er verschil is in de wijze waarop groepsopdrachten en het groepsproces begeleid worden.

Honoursprogramma's

De Hanzehogeschool Groningen streeft naar een ambitieuze studiecultuur en biedt extra uitdaging aan studenten die uitblinken. De honoursprogramma's van het instituut zijn intern gecertificeerd en bieden geselecteerde studenten de mogelijkheid om zich tijdens de reguliere opleiding te verdiepen en te verbreden. SIFM verzorgt twee Honoursprogramma's:

- *Het Honours talentprogramma* is een extra programma van 30 EC. Studenten doen uitdagende projecten voor diverse opdrachtgevers samen met andere Honoursstudenten uit alle jaren, FM en IFM, en soms andere opleidingen. De honoursprogramma's van Facility Management zijn intern gecertificeerd en bieden geselecteerde studenten de mogelijkheid om zich tijdens de reguliere opleiding te verdiepen en te verbreden.
- *Het Honours Afstuderen* is een programma waarbij geselecteerde studenten tijdens de afstudeerfase de kans krijgen om met een expert in het werkveld mee te lopen.

Het instituut biedt studenten bijvoorbeeld de mogelijkheden tijdens een honourstraject bij het nieuwe protonencentrum van het UMCG, de behoeften van patiënten en hun familie op het gebied van huisvesting en services te onderzoeken.

Docententeam

Het panel heeft een heel enthousiast en veelzijdig docententeam gezien dat ondanks een onrustige tijd met wisselingen in het management gewoon doorgewerkt heeft aan verbetering en aan vernieuwing van het curriculum voor drie opleidingsvarianten. Het panel signaleert dat er veel goeds gebeurt vanwege de betrokkenheid en enthousiasme van individuele docenten. Het instituut heeft acties ingezet om de werkdruk van docenten te verminderen, waarvan het panel het belang onderstreept.

Het panel constateert dat de relatie tussen een deel van de docenten en lectoraten sterk is. Een aantal docenten werkt binnen de lectoraten aan een promotie. Daarnaast zijn er docenten betrokken bij praktijkgericht onderzoek binnen het lectoraat. Een kwart van de docenten heeft een actieve werkrelatie met de lectoraten, waardoor het doen van praktijkgericht onderzoek is ingebed in het onderwijsteam. Het instituut heeft geïnvesteerd in de BKE en BDB trajecten en zal in de toekomst verder investeren in de professionalisering van het docententeam.

Voorzieningen: ruimte voor groepsopdrachten en Innovatiewerkplaatsen, studievereniging

Ruimte voor groepsopdrachten en Innovatiewerkplaatsen

Het panel is zeer te spreken over de voorzieningen van de onderwijsleeromgeving. Het is het panel opgevallen dat er voldoende ruimte is op de campus voor FM-studenten om te studeren en groepsopdrachten uit te voeren.

Daarnaast zijn er diverse praktijkruimten en samenwerkingsverbanden, zoals bij de Noorderruimte. Eveneens zijn er diverse Innovatiewerkplaatsen (IPW's). Die bieden een

uitstekende basis om onderwijs, onderzoek, lectoren en werkveld aan elkaar te verbinden. Eveneens kunnen IWP's een vliegwiel zijn voor innovaties in het onderwijs. Het panel is enthousiast over de wijze waarop het instituut onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk in de IWP's met elkaar verbindt. Het panel acht het logisch dat het instituut deze IWP's verder ontwikkelt. Op onderstaande afbeelding zijn de verschillende IWP's genoemd en is aangegeven in welk leerjaar en vak studenten hiermee te maken krijgen.

Innovatiewerkplaatsen Facility Management

	Campus Design	Health Space Design	Healthy Workplace	Inkoopmanagement
				
Jaar 1	Onderzoek dienstverlening Facilitair Bedrijf Hanzehogeschool 4 ECT binnen blok WFM Cohort (zowel voltijd als IFM) (jaar 1)		Onderzoek Comfort Index (ICI) 0 ECT Cohort	
Jaar 2	Onderzoek Inrichting Zernike Campus 4 ECT binnen blokken SDS en SIH Half cohort (zowel voltijd als IFM) Managementstage Facilitair Bedrijf	Studenten Built Environment 15 ECT	Data-analyse ICI 2 ECT 200 studenten	
Jaar 3		Studenten Vastgoed en Makelaardij 30 ECT	Minor Healthy Workplace i.o.	Semester 1: minor Inkoop Semester 2: verdieping facilitaire inkoop 65 studenten + FIB cohort met 35 studenten. Circa 40% afkomstig van andere hogescholen, ander HG schools, of deeltijd/professionals. (30 ECT).
Jaar 4		<ul style="list-style-type: none"> Bureau Noordruimte Afstudeerders 	<ul style="list-style-type: none"> Bureau Noordruimte Afstudeerders 	Binnen HG ongeveer 10 - 15 inkoop afstudeeropdrachten. (30 EC)
Promovendi	<ul style="list-style-type: none"> Open campus design Binnenklimaat in leslokalen 	<ul style="list-style-type: none"> Palliatieve zorg Hospitality in ziekenhuizen Dementievriendelijk bouwen Gebouwde omgeving voor mensen met een verstandelijke beperking 	<ul style="list-style-type: none"> Kolffkamers op de werkplek Psychologie in de werkplek 	<ul style="list-style-type: none"> Inkoop van disruptieve innovaties in MKB bouw van Nieuw-Zeeland
Werkveld	Gemeente Groningen, Gom, RUG, Triade, WEST	KwdrantGroep, Lentis, Martini, Nij Smellinghe, UMCG	Engie, Health2Work, Measuremen, Menzis, Planon	Inkoop Platform Groningen, NEVI Kring Noord

Gastrij, Gezond en Duurzaam

Actieve studievereniging: Facides Dione

Facides Dione, beter bekend als FaDi, is de studievereniging voor de studie van Facility Management. Met meer dan 800 leden is zij wel bekend onder alle studenten van deze studie. Facides Dione is het een vereniging die het belangrijk vindt om zowel het educatieve gedeelte als het sociale gedeelte aan te bieden. Zo organiseert zij op educatief gebied bedrijfsbezoeken in zowel binnenland als buitenland, workshops en gastpresentaties. Samen met het Instituut organiseert FaDi een terugkerend seminar voor de eerstejaars in blok 3 en het facilitair congres voor eerstejaars in blok 4. Dankzij sponsoren worden alle activiteiten voor een zo laag mogelijke bijdrage of gratis aangeboden. Het grootste evenement van Facides Dione is de introductieweek. Het panel is van mening dat de studievereniging een belangrijke functie heeft voor studenten en dat de toegevoegde waarde van de studievereniging voor de opleiding (en dus voor de studenten) vergroot kan worden door ze als volwaardige gesprekspartner te zien (en belangrijke stakeholder bij het onderwijs) en ze meer te betrekken bij onderwijsontwikkeling en beleidsvraagstukken die studenten raken.

Borging van studententevredenheid over het onderwijs

Studenten van de Nederlandstalige voltijd opleiding waarderen de opleiding als geheel met een 6,8 en deeltijd met een 6,9 (Nationale Studenten Enquête 2018). Hoger scoren het samenwerken met anderen, de groepsgrootte, de algemene vaardigheden en de studievoorzieningen. Laag scoren de onderwerpen roostering en communicatie. Het panel herkent deze conclusies op basis van visitatiegesprekken en de zelfevaluatie van de studenten. De resultaten van evaluaties onder

studenten bieden input voor diverse verbeteracties- en plannen, zoals het verbeterplan dat jaarlijks wordt opgesteld naar aanleiding van de NSE. Het panel constateert dat extra aandacht voor kwaliteitszorg en communicatie noodzakelijk is en heeft er vertrouwen in dat het nieuwe management hierin verbetering zal brengen. Verbetering is vooral nodig bij (het gebruiken) van systematische onderwijsbeoordelingen. Het doorlopen van de PDCA-cyclus en het op basis daarvan doorvoeren van verbeteringen zou een meer structurele basis moeten hebben in het onderwijsproces.

Standaard 3 Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Conclusie

De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

Het panel stelt vast dat het Instituut voor Facility Management een toetsbeleid heeft dat geldt voor alle drie de opleidingsvarianten.

Het panel vindt dat de toetsing voldoende valide, transparant en betrouwbaar is, maar ziet wel kansen voor verdere verbetering in de beoordeling (kalibreren). Het panel constateert wel dat studenten de overgang van het toetsen in het eerste naar het toetsen in tweede jaar groot vinden. Terwijl in het eerste jaar sprake is van veel kennistoetsen, zijn er in het tweede jaar meer open toetsen. Ook het beoordelingsformulier voor afstuderen kan eenvoudiger worden dan thans het geval is. Het panel stelt vast dat het toetsbeleid en toetssysteem weliswaar helder zijn geformuleerd in documentatie, maar dat de uitwerking ervan nog aandacht behoeft. Het betreft onder meer de borging van toetsing met het werkveld, verdere professionalisering van kallibratiesessies en de uitvoering van reeds bij evaluaties genoemde verbeterpunten. De (actieve) toets- en examencommissies signaleren dit ook. Daar waar nodig signaleren ze knelpunten en stellen deze aan de orde. Het panel is van mening dat er kansen liggen om de evaluaties en borgingscyclus beter en systematischer in te richten. Het panel geeft in overweging de verbeteracties te richten op de borging van de kwaliteit van het nieuwe curriculum. Eveneens vindt het panel dat de opleiding met toetsen rekening dient te houden met de situatie van deeltijdstudenten. Nu hebben deeltijdstudenten exact dezelfde toetsen als voltijdstudent, wat niet altijd past bij hun leersituatie.

Onderbouwing

Toetsbeleid

De toetsing sluit aan bij de inrichting van het onderwijs en de didactiek van het Instituut voor Facility Management. Dat betekent dat in de toetsing:

- De beroepstaken van een facility manager centraal staan;
- Kennis, vaardigheden en houding zoveel mogelijk zijn geïntegreerd;
- Er een opbouw is in competentieniveau en in de moeilijkheidsgraad van de opdrachten door de jaren heen.

Het toetsbeleid van de Hanzehogeschool Groningen (1 januari 2016) beschrijft wat minimaal in goed toetsbeleid vastgelegd moet zijn, maar laat aan de opleidingen over hoe het toetsbeleid specifiek ingevuld wordt, passend bij de situatie van de school. Het huidige toetsbeleid van het instituut is een uitwerking van het HG-toetsbeleid en beschrijft aan welke criteria het Instituut voor Facility Management wil voldoen om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van toetsing goed is en dat die kwaliteit geborgd wordt. Voor de competenties geldt dat niveau 3 het eindniveau is. Op basis van deze competenties zijn leeruitkomsten op opleidingsniveau en op het niveau van

onderwijsblok – en eenheid ontwikkeld. Dit maakt transparant op welk niveau de competenties getoetst worden en de leeruitkomsten maken duidelijk wat elke student moet kunnen, kennen en laten zien aan het einde van een onderwijseenheid of aan het einde van de opleiding. De toetsing is congruent met het onderwijsprogramma. In de curriculumoverzichten van de verschillende opleidingsvarianten is zichtbaar waar in het opleidingsprogramma wordt gewerkt aan de opbouw van de eindkwalificaties. Daarin is aangegeven op welk niveau er wordt getoetst. Ook is zichtbaar gemaakt met welke toetsvorm het bereikte niveau wordt vastgesteld:

- Op programmaniveau is er een overzicht van beroepscompetenties en bijbehorende leeruitkomsten. Hier zijn globale leeruitkomsten beschreven;
- In de toetsplannen per blok is de samenhang zichtbaar gemaakt. In het toetsplan is gespecificeerd welke leeruitkomsten in het blok worden getoetst en op welk niveau deze worden getoetst;
- Op het niveau van onderwijseenheden worden de (sub)leeruitkomsten zichtbaar gemaakt met een toetsmatrijs. Hierbij wordt aangegeven wat de weging van de leeruitkomst is, of het een cognitief, affectief of psychomotorisch aspect betreft (zie de taxonomie van Bloom).
- Voor elke leeruitkomst is duidelijk wat wordt getoetst, wat de beoordelingscriteria zijn en hoe zwaar elk onderdeel meetelt bij de beoordeling van het beheersingsniveau.

Het panel vindt het toetsbeleid helder geformuleerd en is positief over de validiteit, transparantie en betrouwbaarheid van het toetsprogramma.

Door het toepassen van deze systematiek wordt het geheel van toetsing voldoende transparant. Voor afstudeerwerken is een transparant beoordelingsmodel ontworpen en de kwaliteit van de examinatoren wordt geborgd door bijvoorbeeld scholing (iedereen BKE) en kalibreersessies.

Docenten construeren toetsen via het vier-ogen principe, aan de hand van de kwaliteitseisen zoals die zijn beschreven in de notitie toetsbeleid. Zij ontwikkelen toetsmatrijzen en correctievoorschriften.

De student ontvangt voor alle onderwijseenheden een individuele beoordeling. Dit geldt ook voor de groepsopdrachten. Voor het meeste groepswerk geldt dat het individuele cijfer is opgebouwd uit een groeps- en individueel component.

De komende tijd besteedt het instituut aandacht aan enerzijds de synchronisatie, en anderzijds de uniciteit van de toetsing bij de drie varianten van het onderwijs. Dit is een aandachtspunt omdat er om redenen van efficiëntie voor gekozen is, om in het geherstructureerde curriculum voor alle varianten (voltijd, deeltijd en IFM) zo veel mogelijk dezelfde toetsen te gebruiken. Tegelijkertijd wil het instituut oog houden voor de eigenheid van de verschillende varianten. Bij de ontwikkeling van het nieuwe curriculum liggen hiervoor kansen.

Het panel stelt vast dat de opleiding zich inspant om het toetsstelsel door te ontwikkelen rekening houdend met de verschillende varianten en juicht deze ontwikkeling toe.

Toetsvormen

In het toetsbeleid van SIFM (juli 2018) wordt aangegeven dat binnen het curriculum zoveel mogelijk een variatie aan toetsvormen toegepast wordt, waarbij zowel individuele prestaties (kennis, professioneel handelen en professionele producten) als groepsproducten worden

geleverd. In de hoofdfase ligt de nadruk bij het toetsen op het aan de student inzicht verschaffen in zijn niveau- en competentieontwikkeling. Nadat de definitieve normering en cesuur zijn vastgesteld ontvangt iedere student een eindscore, altijd gevolgd door een inzagemogelijkheid. Zowel de individuele als de groepsprestaties worden waar mogelijk ontleend aan de beroepspraktijk en individueel beoordeeld. De variatie aan vormen is geëxpliciteerd in de credittabellen en in de toetsmatrijzen. Per blok wordt een toetsplan opgesteld volgens het format uit het Werkboek Toetsen en Beoordelen, waaruit moet blijken dat er variatie is in toetsvormen en dat in ieder blok sprake is van toetsing van realistische beroepstaken. Het instituut verkent de mogelijkheden voor digitale toetsing.

Op basis van de visitatiegesprekken met studenten blijkt dat er in het eerste jaar veel meerkeuze(kennis)toetsen zijn. In het tweede jaar, zo geven studenten aan, zijn er vooral open (inzicht)toetsen. Sommige studenten vinden de overgang van gesloten toetsvormen naar open toetsvormen erg groot. De meerkeuze(kennis)toetsen ervaren sommige studenten als (te) eenvoudig. De open toetsen vinden zij moeilijker, maar wel meer passend bij de opleiding. Het panel geeft de opleiding in overweging meer aandacht te besteden aan de toetsvormen in de eerste twee jaar van de opleiding, bijvoorbeeld door een geleidelijke opbouw van kennistoetsen naar meer open inzichttoetsen.

Verder constateert het panel dat deeltijdstudenten dezelfde toetsen krijgen als voltijdstudenten en dit is niet altijd passend bij de mogelijkheden en leersituatie van deeltijdstudenten. Deeltijdstudenten doorlopen hun studie namelijk op een andere manier, omdat er sprake is van een integratie van hun werkzaamheden in de beroepspraktijk en schoolse activiteiten. Dit vraagt om andere accenten in toetsing dan bij voltijdstudenten.

Borging kwaliteit toetsing en beoordeling

Het panel vindt de borging van de kwaliteit van toetsing en beoordeling op orde. Om de kwaliteit van de beoordeling te borgen, beschikken de examinatoren over onderzoeksvaardigheden, de basiskwalificatie examinering (BKE) en/of de Basis Didactische Bekwaamheid (BDB). Het instituut werkt momenteel aan de verbetering van de toetsing op onderdelen: enerzijds aan synchronisatie en anderzijds aan uniciteit van de toetsing bij de drie varianten van het onderwijs.

De kwaliteit van de toetsing wordt geborgd door de examencommissie en de toetscommissie. De examencommissie bewaakt het niveau van de opleiding door intern toezicht te houden op de toetsing en examinering qua inhoud, werkwijze en niveau. Ook borgt de examencommissie of de afgestudeerde het eindniveau gerealiseerd heeft. De leden van de examencommissie worden benoemd door de dean. De examencommissie wijst examinatoren aan, die bevoegd en gekwalificeerd zijn. Aan de hand van een document met criteria stelt het managementteam een lijst van examinatoren op, die wordt beoordeeld door de examencommissie. De afstudeerhandleiding met bijbehorende beoordelingsformulieren wordt jaarlijks mede vastgesteld door de examencommissie. In de evaluatiecyclus wordt het afstudeerprogramma geëvalueerd en worden er verbetervoorstellen gedaan. De kwaliteit van het afstuderen wordt (naast de aanwijzing examinatoren, de vaststelling van de afstudeerhandleiding, de screening door de examen- en toetscommissie) mede daardoor geborgd.

De examencommissie verstrekt jaarlijks een opdracht aan de toetscommissie. Het screenen van toetsen staat centraal. Per kwartaal informeert de toetscommissie docenten over de inhoud van de screening en de opmerkingen daarover. Met de gestructureerde wijze waarop de toetscommissie opereert (periodieke screening en terugkoppeling) beoogt zij het kwaliteitsbewustzijn van docenten te bevorderen.

Het panel onderschrijft de mening van het instituut over het verbeteren van de kwaliteit van de toetsing zoals verwoord in de zelfevaluatie:

- De borging van de toetsing met het werkveld en met andere hogescholen aanscherpen en borgen in een procedure.
- De bespreking van de toetsrendementen een meer prominente plek geven in het kwaliteitszorgsysteem.
- Het kwaliteitsbewustzijn inzake het toetsbeleid stimuleren.
- Blijvend investeren in verdere professionalisering door kalibratiesessies en briefings.

Het panel is van mening dat het betrekken van de WAC (of het werkveld in brede zin) van toegevoegde waarde kan zijn voor het verbeteren van toetsing (vooral van afstudeerwerk). Bovendien constateert het panel op basis van de visitatiegesprekken dat onder studenten het beeld is dat de wijze van beoordeling van toetsen niet altijd gelijkwaardig is en kan verschillen per beoordelaar. Het panel ziet dat de opleiding dit onderkent en verbetering heeft ingezet door kalibratiesessies en briefings. Het panel onderschrijft het belang hiervan. Zij constateert daarnaast dat er in het kader van de evaluatiecyclus wel actiepunten voor verbetering zijn benoemd, maar dat de uitvoering in de praktijk nog beter van de grond kan komen.

Borging kwaliteit toetsing en beoordeling afstuderen

Het panel heeft zich gebogen over de wijze van afstuderen en de beoordeling die de opleiding heeft ontworpen. Alle competenties uit Het Afstuderen (product, presentatie en verdediging) worden beoordeeld. De criteria voor beoordeling zijn vastgelegd in de afstudeerhandleidingen. In toetsmatrijzen is vastgelegd hoe de opdrachten zijn verdeeld over de inhoud, in relatie tot de leeruitkomsten. De prestatiecriteria (observeerbare kenmerken) beschrijven waaraan het te beoordelen product of het handelen dient te voldoen en zijn opgenomen in een rubric.

Alle onderdelen van Het Afstuderen worden beoordeeld door twee examinatoren, waarvan minimaal één niet-begeleidende examiner (het vier-ogen principe). Als de examinatoren niet tot consensus komen wordt een derde beoordeling via de toetscommissie georganiseerd. Naast examinatoren is de bedrijfsbegeleider en/of een vertegenwoordiger uit het werkveld als adviseur bij de beoordeling betrokken. De mening van deze externe deskundige weegt niet mee in het eindoordeel, maar geeft wel een indicatie van de eigen beoordeling in relatie tot de waardering van het werkveld. Het panel vindt deze wijze van beoordelen zorgvuldig ontworpen.

Een opdrachtgever geeft een opdracht aan een afstudeerder, waarbij de uitdrukkelijke verwachting is dat er bedrijfskundig verantwoorde resultaten uitkomen. De werkgroep Afstuderen screent alle potentiële opdrachten en geeft op basis van een ingevuld format een 'Go' of 'No Go'. Dit proces is beschreven in de afstudeerhandleiding. Een afstudeeropdracht uitvoeren in het buitenland vereist goedkeuring van de examencommissie. Het eindgesprek vindt plaats in Nederland, of via Skype met studenten in het buitenland.

De examencommissie heeft tot taak om het eindniveau van de opleiding te borgen en doet steekproefsgewijs onderzoek naar de kwaliteit van de afstudeerwerkstukken. Afstudeerwerken worden gezamenlijk gekalibreerd door de examencommissie en toetscommissie. Om de kwaliteit van de beoordeling te borgen, beschikken de examinatoren over onderzoeksvaardigheden, de basiskwalificatie examinering (BKE) en/of de Basis Didactische Bekwaamheid (BDB). Examinatoren worden regelmatig gebriefd door afstudeercoördinatoren over de te volgen beoordelingsprocedures, beoordelingsformulieren, de prestatiecriteria en de manier van beoordelen.

Het instituut heeft voor het jaar 2017/2018 het afstudeerprogramma veranderd. Het toetsen is verder gestandaardiseerd, beoordelingsformulieren zijn aangepast en er is meer aandacht voor dossiervorming. In de beoordeling is meer nadruk gekomen op verantwoording. De examencommissie, die tot taak heeft het eindniveau van de opleiding te borgen, heeft een borgingsagenda opgesteld voor het afstudeerprogramma.

Het panel constateert dat de examencommissie positief kritisch is. De examencommissie constateert op basis van screening in haar jaarverslag dat bij de eindwerken soms het cijfer niet congruent was met de gemaakte opmerkingen. Op basis van deze screening is het MT geïnformeerd, waarna tijdens kalibreersessies met andere examinatoren de opmerkingen van de examencommissie zijn teruggekoppeld. Eveneens vraagt de examencommissie aandacht voor het onderbouwen van de beoordeling en de navolgbaarheid van de beoordeling. Een voorbeeld hiervan is de discussie over de categorieën in de beoordelingsformulieren. Hierover zijn MT en examencommissie in gesprek en dit onderwerp wordt meegenomen in de jaarlijkse evaluatiecyclus van het afstuderen.

Het panel constateert verder dat er flinke stappen zijn gemaakt, maar vindt de beoordelingsformulieren voor het afstuderen dusdanig gedetailleerd geworden dat dit het beoordelen op de strategische waarde van het eindwerk belemmert. Het panel constateert daarbij dat in de rubric van het afstudeerformulier een zekere onbalans kent door waarderingen in groepen van 5,5 tot 8,9.

Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Conclusie

De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

Het panel heeft een selectie van zestien eindwerken bestudeerd en concludeert dat het niveau hiervan over het algemeen voldoende is.

Het panel constateert dat het afstuderen bij het instituut sterk is ingegeven door de onderzoekscomponent. Het panel vindt dat goed passen bij het instituut, omdat zij een sterke verbinding heeft met het lectoraat en het kenniscentrum. De vertaalslag van onderzoek naar de praktische bruikbaarheid ervan kunnen in de eindwerken volgens het panel wel aan sterkte winnen. Het gaat dan om (strategisch) advies en de (financiële) implementatie ervan.

Het panel vindt dat de opleiding explicieter kan benoemen en aangeven aan afstudeerders welke afstudeeronderwerpen passen binnen het – al zeer brede – terrein van facility management. Het panel geeft in overweging om in overleg met het werkveld af te tasten wat voor de opleiding en het werkveld acceptabel is als het gaat om de interpretatie van de beroepsgerichtheid van het afstuderen.

Het panel heeft gesproken met vertegenwoordigers van het werkveld en alumni. Zij waren positief over de kwaliteit van de afgestudeerden die de opleiding aflevert. Afgestudeerden beschikken over voldoende kennis en vaardigheden voor het werkveld Facility Management.

Onderbouwing

Afstudeerprogramma

Het afstudeerprogramma in jaar 4 bestaat uit twee onderdelen: het Strategisch Veranderplan en het Afstuderen. In het Afstuderen toont de student aan dat hij competent is om organisaties en bedrijven op basis van onderzoek te adviseren over de overeengekomen dienstverlening, over te ontwikkelen diensten of over de wijze waarop deze verbeterd kunnen worden. Het nieuwe afstudeerprogramma is in september 2017 doorgevoerd. Er is voor het nieuwe afstuderen een afstudeerhandleiding beschikbaar. In het afstudeerprogramma – Het Strategische Veranderplan en Het Afstuderen – komen alle competenties uit het LOOFD-profiel op niveau drie aan de orde. In Het Afstuderen tonen de studenten hun eindniveau aan. De breedte van het vakgebied facility management vereist dat studenten in verschillende contexten beroepsopdrachten uitvoeren.

In het nieuwe afstudeerprogramma ligt meer nadruk eigenaarschap van de student en op verantwoording (theorie en methode). Sinds kort worden studenten door middel van intervisiebijeenkomsten getraind in het kritisch bekijken van eigen werk en dat van anderen. Er zijn zes begeleidingsbijeenkomsten in zogenaamde COL's (Community of Learners). Deze groepen bestaan uit maximaal acht studenten onder begeleiding van twee docenten en komen iedere 3 à 4 weken bij elkaar. Studenten waarderen het dat ze knelpunten in het schrijfproces

met andere studenten kunnen delen. Uit de visitatiegesprekken blijkt wel dat studenten het lastig vinden dat ze geen (persoonlijke) feedback meer krijgen op een concept. De examencommissie signaleert verder dat (examinatoren en) studenten nogal moeite hadden met de nieuwe wijze van afstudeerbegeleiding. Waar studenten voorheen individueel werden begeleid is dat nu anders.

Het panel vindt een 'intervisie'-achtige begeleiding bij het afstuderen positief, maar vraagt zich wel af of de keuze om helemaal af te zien van de individuele begeleiding en het niet meer tussentijds kunnen inleveren van een concept ten goede komt aan de kwaliteit van de eindwerken. Het panel geeft het instituut in overweging na te denken over een combinatie van individuele begeleiding (op proces) en intervisie (sociaal, constructivistisch leren).

Kwaliteit afstudeerwerken

Het panel heeft een selectie van zestien eindwerken beoordeeld. Op basis hiervan concludeert het panel dat het niveau van de afstudeerrapporten over het algemeen voldoende zijn. De examencommissie komt op basis van herhaalde screening tot hetzelfde oordeel. De beoordelingen van de afstudeeronderdelen vindt plaats aan de hand van uitgebreide beoordelingsformulieren en zijn volgens het panel voldoende inzichtelijk.

De opleiding is van mening dat de kwaliteit van de eindwerken jaar op jaar omhoog gaat en dat dit met het nieuwe afstuderen verder is verbeterd. Het panel signaleert een sterke onderzoekscomponent in de eindwerken, maar vindt dat de vertaalslag naar advies en implementatie steviger mag worden aangezet. Het panel ziet de recent doorgevoerde verbeteringen nog weinig herkenbaar terug in de kwaliteit van de eindwerken. Het panel heeft op basis van de bestudering van de geselecteerde eindwerken de indruk dat de kwaliteit van de werken uit 2017-2018 met een andere vorm van begeleiding wellicht op een hoger niveau hadden kunnen uitkomen. Daarnaast vindt het panel dat de opleiding explicieter kan benoemen en aangeven aan afstudeerders welke afstudeeronderwerpen passen binnen het – al zeer brede – terrein van facility management.

Werkveld en alumni over afgestudeerde FM-ers van de Hanzehogeschool Groningen

Het panel heeft gesproken met zowel interne als externe opdrachtgevers voor afstudeerders. Interne opdrachtgevers zijn de lectoraten en het Facilitaire bedrijf van de Hanzehogeschool Groningen. Daarnaast heeft het panel gesproken met twee van de vier leden van de Werkveldadviescommissie (WAC) en twee alumni. Het panel concludeert op basis van deze gesprekken dat het werkveld en alumni tevreden zijn over het niveau van afstuderen. Het werkveld geeft aan dat het instituut meer verbinding probeert te maken met het werkveld en minder theoretisch is geworden. Afgestudeerden zijn volgens het werkveld zelfstandig, hebben doorzettingsvermogen en weten wat er in de praktijk nodig is. Eveneens worden enkele aandachtsgebieden uit de opleiding herkend: health, onderzoek. Het panel stelt hierbij wel vast dat er op dit moment vier leden in de WAC zitting hebben en op basis van zo'n beperkt aantal alleen voorzichtige conclusies getrokken kunnen worden. De opleiding houdt wel een tweejaarlijks onderzoek onder studenten en werkveldbegeleiders. Hieruit komt het beeld naar voren dat de voorlichting over het afstuderen (gemiddelde score 6,4) nog verbeterd kan worden. Wel zijn alumni en werkveldvertegenwoordigers tevreden over het niveau van de afstudeeropdracht (7,6) en de bruikbaarheid van het onderzoek voor het bedrijf (8,1). De leden van de WAC herkennen dat het afstuderen een sterke onderzoeksmatige kant kent, hetgeen

aansluit bij de bevinden van het panel. Dat alumni en werkveldvertegenwoordigers tevreden zijn over de bruikbaarheid voor het bedrijf vindt het panel opvallend, omdat zij op basis van de geselecteerde eindwerken de conclusie trekt dat de het strategisch adviesniveau bij veel eindwerken beter kan.

Eindoordeel over de opleiding

Oordelen op de standaarden

Het visitatiepanel komt tot de volgende oordelen op de standaarden:

Standaard	Oordeel
<i>Standaard 1 Beoogde leerresultaten</i>	Voldoende
<i>Standaard 2 Onderwijsleeromgeving</i>	Voldoende
<i>Standaard 3 Toetsing</i>	Voldoende
<i>Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten</i>	Voldoende

Het visitatiepanel heeft gezien dat het Instituut Facility Management van de Hanzehogeschool Groningen een docententeam heeft met hart voor onderzoek en goede connecties in het werkveld. Het instituut wil de Innovatiewerkplaatsen om zo de driehoek onderwijs-onderzoek-werkveld verder te ontwikkelen. Het panel doet hiertoe op de volgende pagina enkele aanbevelingen.

De oordelen zijn gewogen volgens de beslisregels van de NVAO.

Excellent: „excellent” op ten minste twee standaarden, waaronder in elk geval standaard 4 en verder ten minste „voldoende” (zie toelichting Excellent).

Goed: minimaal „goed” op ten minste twee standaarden, waaronder in elk geval standaard 4 en verder ten minste „voldoende”.

Voldoende: minimaal „voldoende” op ten minste twee standaarden waaronder in elk geval standaard 1 en herstel van de tekortkoming(en) bij de „onvoldoende” standaarden is realistisch en haalbaar binnen twee jaar (zie „herstel”).

Onvoldoende: i) standaard 1 is „onvoldoende” of ii) een of twee standaarden „onvoldoende” en herstel binnen twee jaar is niet realistisch en haalbaar iii) drie of meer standaarden „onvoldoende”.

Het visitatiepanel beoordeelt de kwaliteit van de bestaande hbo-bacheloropleiding Facility Management van de Hanzehogeschool te Groningen als **voldoende**. Dit geldt voor de drie verschillende FM-opleidingsvarianten: Nederlandstalig voltijd, Nederlandstalige deeltijd en Engelstalig voltijd.

Aanbevelingen

Het panel geeft de opleiding de volgende aanbevelingen mee:

Standaard 1

- Het instituut kan meer focus aanbrengen in haar profilering en hierbij uitgaan van de sterkten van het instituut. Het panel ziet vooral kansen in een profilering op de driehoek onderwijs-onderzoek-beroepspraktijk in de Innovatiewerkplaatsen. De WAC en het nationale en internationale netwerk kunnen gericht uitgebreid worden en meer betrokken worden bij de verdere ontwikkeling hiervan in het onderwijs.

Standaard 2

- Er liggen kansen door onderzoek als een van de speerpunten van de opleiding in te zetten en te werken aan een verdere inbedding van IWP's in het onderwijs/curriculum. Hierbij is het van belang dat studenten bekend raken met het concept van de IWP's en dat er vanuit het docententeam sprake is van een structurele, actieve (georganiseerde) relatie met het werkveld.
- Het instituut kan internationalisering versterken door in het curriculum een 'international classroom' te ontwikkelen waar de Nederlandstalige en Engelstalige varianten samenwerken in projecten met een internationale context.
- Het is wenselijk om het onderwijsprogramma van de deeltijdvariant meer passend te maken voor de deeltijdstudent.
- Het instituut kan meer aandacht besteden aan de communicatie met studenten, studenten beter betrekken bij de verbetering van het onderwijs en hierbij de kracht van de actieve studievereniging meer benutten en faciliteren.

Standaard 3

- Het panel ziet kansen om bij het doorontwikkelen van het nieuwe curriculum de evaluaties en borgingscyclus beter en systematischer in te richten.
- Het is wenselijk studenten al vanaf het eerste jaar te laten wennen aan de meer open manier van toetsen (gericht op toepassing), zodat de overstap naar het tweede jaar soepeler is.
- De beoordelingsformulieren voor afstudeerwerken kunnen worden vereenvoudigd en de breedte van de rubrics kunnen hierbij in evenwicht worden gebracht.

Standaard 4

- Het instituut kan verkennen hoe afstudeerders naast onderzoek ook de vertaalslag van onderzoek naar de praktische bruikbaarheid ervan kunnen verbeteren in de eindwerken. Het panel ziet kansen om verbeteringen door te voeren in het voortraject, bijvoorbeeld de mogelijkheid om een concept in te leveren.
- Het panel geeft de aanbeveling om explicieter te benoemen en aan te geven aan afstudeerders welke afstudeeronderwerpen passen binnen het – al zeer brede – terrein van facility management.

Bijlagen

Bijlage 1 Bezoekprogramma

Tijd	Onderwerp
08.45 – 09.30	Positioneren opleiding
09.45 – 10.30	Gesprek onderwijs
10.45 – 11.30	Gesprek Lectoraat en IWP's
11.30 – 12.15	<i>Intern overleg panel/materiaal bekijken</i>
12.15 – 13.00	Gesprek studenten inclusief lunch
13.15 – 13.45	Bezoek NoorderRuimte (is in zelfde gebouw)

Tijd	Onderwerp
13.45 – 14.30	Gesprek afstuderen
14.30 – 14.45	Gesprek afstuderen (intern)
14.45 – 15.00	<i>Intern gesprek panel</i>
15.00 – 15.45	Gesprek borging
15.45 – 16.30	<i>Intern overleg panel</i>
16.30 – 17.00	Terugkoppeling

Tijd	Onderwerp
17.15 – 17.45	Ontwikkelgesprek De verdere ontwikkeling van de IWP's en de vertaling ervan via de drie thema's, Gezondheid, duurzaam en gastvrij naar het onderwijs.

Bijlage 2 Bestudeerde documenten

- “Gezonder, duurzaam en gastvrij in Groningen”, Zelfevaluatie-rapport, Instituut voor Facility Management Hanzehogeschool Groningen (2019)
- Onderwijsvisie Hanzehogeschool Groningen 2020
- Visie 2025 – Beleving in organisatie en ruimte (2017)
- Onderwijs- en Examenregeling SIFM 2016 VD/DT/IFM
- Onderwijs- en Examenregeling SIFM 2017 VD/DT/IFM
- Onderwijs- en Examenregeling SIFM 2018 VD/DT/IFM
- Landelijk opleidingsprofiel hbo-bacheloropleiding Facility Management 2012 en 2017
- Overzicht ingezet personeel
- Kwaliteitszorgplan Instituut voor Facility Management
- Visie op internationalisering
- Visie op praktijkgericht onderzoek
- Toetsbeleid Instituut voor Facility Management
- Afstudeerhandleidingen NL en EN 2016-2017 en 2017-2018
- Geanonimiseerde overzichtslijst van gediplomeerden van 2016/17 en 2017/18
- Jaarverslag Examencommissie 2017-2018
- NSE 2018 Verbeterplan
- Jaarverslag Opleidingscommissie 2017-2018